

UOT 373.2

A.Kamilova

Magistrant

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
AZ 1000, Bakı ş., Üzeyir Hacıbəyli küç,68
e-mail: aidasergeyeva@gmail.com

MƏKTƏBƏQƏDƏR TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏ TƏHSİL MÜHİTİ

Açar sözlər: təhsil mühiti, komponentlər, məzmun

Təhsil mühiti – məktəbəqədər uşaq müəssisəsində uşaqların inkişafını təmin edən şərtlər kompleksidir. Məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin təhsil mühiti təhsil prosesinin nəticələrinə, şəxsiyyətlərarası münasibətlərin təbiətinə, məktəbəqədər yaşlı uşağın inkişafına təsir göstərir.

A.Камилова

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ

Ключевые слова: образовательная среда, компоненты, содержание

Образовательная среда — это комплекс условий, которые обеспечивают развитие детей в дошкольном учреждении. Образовательная среда дошкольного образовательного учреждения воздействует на результаты образовательного процесса, характер межличностных отношений, развитие каждого дошкольника.

A.Kamilova

EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Keywords: educational environment, components, content

The educational environment is a complex of conditions that ensure the development of children in a preschool institution. The educational environment of a preschool educational institution affects the results of the

educational process, the nature of interpersonal relations, the development of each preschooler.

Mühit – insanın inkişaf etdiyi real gerçəklikdir. Uşağın inkişaf mühiti – onun fəaliyyət göstərdiyi məkandır. Məktəbəqədər təhsil proqramının müvəffəqiyyətlə həyata keçirilməsi üçün təhsil mühitin yaradılması şərtidir, hansı ki:

- uşaqların fiziki və zehni sağlamlığının qorunmasına və möhkəmləndirilməsinə zəmanət verir;
- uşaqların emosional rifahını təmin edir;
- müəllim heyətinin peşəkar inkişafına kömək edir;
- dəyişkən məktəbəqədər təhsilin inkişafı üçün şərait yaradır;
- məktəbəqədər təhsilin açıqlığını təmin edir;
- valideynlərin (qanuni nümayəndələrin) təhsil fəaliyyətində iştirakı üçün şərait yaradır.

İnkişafetdirici mühit nəzəriyyəsi Jan Jak Russonun fəlsəfi və pedaqoji baxışlarında xüsusi yer tutur. Bu görkəmli filosof və müəllim ilk olaraq mühiti (təbii və əşyavi) şəxsiyyətin optimal özünüinkişafın bir şərt kimi nəzərdə tuturdu. Onun fikrincə tərbiyə sistemi o zaman təsirli olur ki, hər şəxsiyyət üçün xüsusi inkişafetdirici mühit olsun, hansı ki, onun real imkanları və təbii ehtiyaclar arasında tarazlıq yaratsın. Belə bir mühidə fərd hazır bilik almır, ancaq öz təcrübəyə əsaslanaraq canlı təbiəti müşahidə edərkən onları əldə etməyi öyrənir. Eyni zamanda, J.J.Russo şəxsiyyət inkişafının əsas mənbəyini biliylərin genişliyi deyil onlardan müstəqil şəkildə istifadə etmək bacarığını qeyd edirdi.

Digər fransız pedaqoqu və filosofu S.Frenenin fikrincə, uşaq öz şəxsiyyətini özü yaratmalı və potensial imkanlarını üzə çıxartmalıdır. Müəllim-tərbiyəçinin funksiyası uşağa bunların kəşfinə və inkişafına kömək etməkdir. Bu baxımdan S.Frene mühitin təşkilinə xüsusi diqqət verirdi, hardakı uşağın öyrənməsi və özünüinkişafı gedir.

Məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin inkişafetdirici təhsil mühiti aşağıdakı komponentlərdən ibarətdir:

- pedaqoji proses iştirakçılarının qarşılıqlı əlaqəsi;
- inkişafetdirici əşyavi-məkan mühiti;
- məktəbəqədər təhsilin məzmunu.

1. Pedaqoji prosədə iştirak edənlərin qarşılıqlı əlaqəsi – tərbiyəçi-müəllimin, tərbiyə olunanların və valideynlərin ümumi tapşırıq və nəticələrə

nail olmaq üçün razılaşdırılmış birgə fəaliyyətdir.

2. İnkişafetdirici əşyavi-məkan mühiti – məktəbəqədər təhsil mühitinin ayrılmaz hissəsidir. İnkişafetdirici əşyavi-məkan mühiti texniki avadanlıq, məktəb ləvazimatı, mebeli, inventarı, lövhələr, didaktik oyunlar, oyuncaqlar, əyani vəsaitlər və s. ilə təmsil olunur.

3. Məktəbəqədər təhsilin məzmunu uşaqlarda aşağıdakı keyfiyyətlərin formalaşdırılmasına yönəldilir:

- a) cəmiyyətə sosial uyğunlaşma, kollektiv daxilində birgə fəaliyyət və ünsiyyət mədəniyyəti;
- b) müstəqillik, məsuliyyət və cavabdehlik, özünə inam və iradəlilik;
- c) müşahidə etdiklərinə münasibət bildirmək, qərar qəbul etmək və müstəqil öyrənmək;
- d) təbiətə və insanlara həssas münasibət, özünün və digərlərinin hüquqlarına hörmət etmək;
- e) estetik dünyagörüşü, nitq, təsvir və tərtibat bacarıqları;
- f) sağlamlığın qorunması istiqamətində gigiyenik tələblərə riayət etmək.

Bu gün fəal/interaktiv təlimin təbii nəticəsində real həyatı bacarıqlar formalaşdırmaq üçün uşaqları anlayaraq, onların ehtiyac və maraqlarına uyğun təhsil mühiti yaradaraq, fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq hər bir uşaqla tək-tək maraqlanmaq lazımdır. Qrupda stimullaşdırıcı, demokratik bir mühit yaradılmalıdır. Tərbiyəçi-müəllim məlumatları özü verməkdən çox, uşaqları öyrənməyə və araşdırmağa yönəldməlidir. Zəif uşaqlara diqqəti artıraraq ən kiçik bir müvəffəqiyyətlərinə görə onları rəğbətləndirməlidir. Uşaqların zəif olması səbəblərini araşdırır, valideynlərlə söhbətlər aparmalıdır. Uşaqlarda öz-özlərinə nəzarət etmə qabiliyyətlərini inkişaf etdirməlidir. Oyunlardan istifadə etmək zəruridir. Bunun nəticəsində onlarda dinləyib anlama və hadisələrə münasibət bildirmə, məntiqi düşünmə, hiss və duyğularının ifadəsində musiqidən bir vasitə kimi istifadə etmə duyğularını rollu oyunlar, rəqs və idmanla ifadə etmə, digər insanlarla ünsiyyət qurmaq, onları anlamaq və münasibət bildirmək, fərdin özünü duyması və anlaması, özünü ifadə etməsi, şəxsiyyətinə hörmət bəsləməsi, bitkiləri, mineralları, heyvanları, dünyanı, dağları, dənizləri və sairəni tanımaq, təsvir etmək bacarıqları formalaşır.

Məqalənin **elmi yeniliyi** olaraq təhsil mühiti uşağın həyatı üçün yalnız bir şərt deyil, həm də şəxsiyyətin formalaşmasına və inkişafına təsir göstərən potensial bir vasitə kimi çıxış etməsidir.

Ədəbiyyat

1. Məktəbəqədər təhsilin kurikulumu (Layihə), Bakı 2017
2. Məktəbəqədər təhsil haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu, Bakı, 2017
3. Новоселова С.Л. Развивающая предметная среда, М., 1995
4. Петровский В.А. Построение развивающей среды в дошкольном учреждении. — М., 1993
5. Артамонова О.В. Предметно-пространственная среда: её роль в воспитании личности / О.В. Артамонова // Дошкольное воспитание, 2015.
6. Гогоберидзе А.Г., Солнцева О.В. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения. Питер, 2013

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 21.01.2021

Məqalənin təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 12.02.2021

Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 15.03.2021

Məqaləni çapa tövsiyə edən sahə redaktorunun (və ya üzvünün) adı:

pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru Sədaqət Əliyeva

ADPU-nun Elmi Şurasının 15 aprel 2016-cı il tarixli 15 sayılı qərarı ilə çap olunur.